

GULYÁS LÁSZLÓ*–NAGY IMRE**

**KÍSÉRLET A DÉLVIDÉK FELTÁMASZTÁSÁRA:
A DUNA–KÖRÖS–MAROS–TISZA EURORÉGIÓ MEGALKULÁSA
ÉS ELSŐ EREDMÉNYEI (1997–2001)**

*MAKING A BID FOR RESUSCITATION OF DÉLVIDÉK: ESTABLISHING
AND FIRST RESULTS OF DANUBE–KRIS–MURES–TISA EUROREGION
(1997–2001)*

ABSTRACT

Hungarian regionalist and geographical literature agrees on the fact that at the turn of the 19–20th century economic regions started to form in Hungary. Although there are debates about the number, area and centers of these regions, scientist all agree that these regions could have become real regions if undisturbed in their development. But the wars and treaties of the 20th century did not allowed an undisturbed development, most of these regions were divided several times.

One of the regions were Délvidék, divided between Romania, Yugoslavia and Hungary by the treaty of Trianon in 1920. At the end of the 20th century there was another wave of forming euro-regions in Middle Europe, when the Danube–Kris–Mures–Tisa Euroregion has been born. The paper presents the birth of this region and its first achievements.

1. Bevezetés

A magyar regionalista és földrajzi szakirodalom egyetért abban, hogy dualista Magyarországon a 19. század végén, a 20. század elején gazdasági régiók kezdtek kialakulni. Bár ezen régiók számáról, területéről, központjaikról komoly viták folynak.¹ Abban azonban egyetértés van, hogy ezekből formálódó régiókból zavartalan fejlődés esetén ténylegesen működő régiók alakulhattak volna ki. De a 20. század háborúi és békeszerződései nem tettek lehetővé zavartalan fejlődést, a régiók nagy részét többször feldarabolták.

Az egyik formálódó régió a Délvidék volt, melyet a trianoni béke (1920) három ország – Románia, Jugoszlávia² és Magyarország – között osztott fel. A 20. század végén Közép-Európát is elérte az eurorégió alapítási hullám. Ennek során az egykori Délvidék részeiből 1997-ben megszületett a Duna–Körös–Maros–Tisza Eurorégió. Jelen tanulmány ezen eurorégió megszületését (1997) és az első négy évben (1997–2001) elért eredményeit mutatja be.

* Habilitált egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem.

** Egyetemi Tanár, Újvidéki Egyetem, tudományos főmunkatárs MTA RKK.

1. A „Régiók Európája”

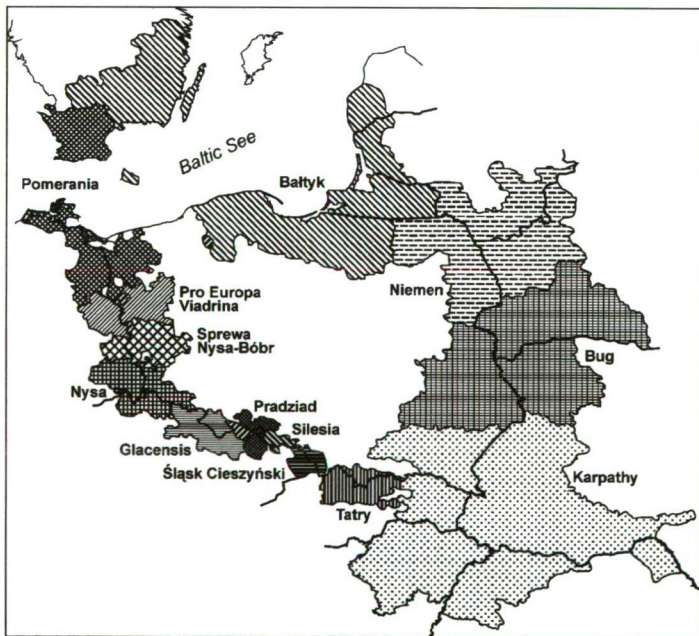
A magyar regionális szakirodalom felváltva és néha következtelenül használja a „transznacionális régió”, a „multiregionális szervezett”, az „eurorégió”, a „munkaközösség” továbbá a „határokon átnyúló együttműködés” fogalmát. Jelen cikkben az eurorégió fogalmat használjuk, eurorégió alatt értve a határmenti együttműködés azon formáit, amelyek földrajzilag kettő vagy több ország határmenti területét foglalják magukba abból a célból, hogy összehangolják tevékenységüket a határmenti térségek eredményesebb fejlesztése érdekében.³

Nyugat-Európában a XX. század 60-as éveiben több határmenti térségben felismerték a határokon átnyúló együttműködésében rejlő lehetőségeket. Az első ilyen határokon átnyúló együttműködés 1965-ben a holland-német határon született meg EURORÉGIÓ elnevezéssel, Enschede-Gronau székhellyel.⁴ Az első eurorégió megalakulása óta eltelt 40 évben az eurorégiók száma több hullámban jelentősen megnőtt.⁵

A 70-es években lezajló első hullámban az eurorégiók elsősorban Nyugat-Európában jöttek létre, a német-holland (Ems-Dollart Region, Euroregio Rijn-Ems-IJssel, Euroregio Rijn-Waal, Grensregio Rijn-Maas-Noord) a holland-belga (Euroregio Benelux Middengeïbed, Euroregio Scheldemond), a német-belga-holland (Euroregio Maas-Rhein) határmenti területeken.

A 80-as években lezajló második hullámban – Spanyolország, Portugália és Görögország – csatlakozása után újabb eurorégiók születtek ezúttal elsősorban Dél-Európában.

1. térkép. Eurorégiók Közép- és Kelet-Európában

Forrás: Henryk Borko (2001)

A közép-kelet-európai országokban a 1989–90-es rendszerváltások után újtára indult az eurorégió alapításának harmadik hulláma. Számos határon átnyúló együttműködés jött létre a térségben, azaz sorban születtek olyan eurorégiók, amelyeknek valamely területe

volt szocialista ország határain belül esik. Különösen sok eurorégió alakult Németország keleti határai mentén. Így a német–lengyel határon (Pomeránia Eurorégió és a Spree-Neisse-Bober Eurorégió), a német–lengyel–cseh határon (Neisse-Nisa-Nysa-Eurorégió), a német–cseh határon (Erzgebirge Eurorégió, Elba-Labe Eurorégió és a Egrensis Eurorégió) a német–cseh–osztrák határon (Bajor erdő-Cseh erdő Eurorégió).⁶

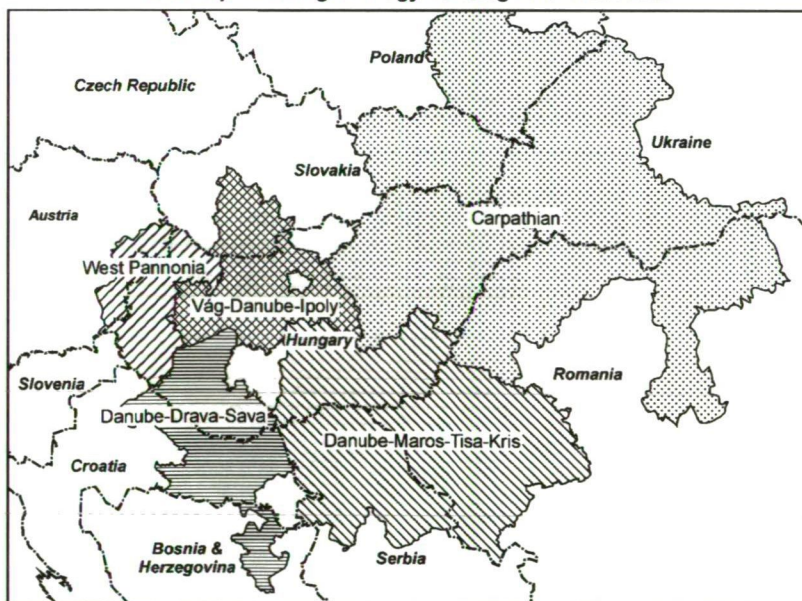
Az eurorégiók 1971-ben az Európa Tanács javaslatára közös gondjaik kezelésére, a határokon átnyúló együttműködések fejlesztésére, stratégiák felállítására létrehozták az „Európai Határmenti Területek Szövetségét” (Association of European Border Regions, rövidítve AEBR). Az AEBR 1981-ben elfogadta a Európai Határmenti Térségek Chartáját, amelyben megfogalmazták a határokon átnyúló együttműködések alapelveit.

1997-ben – a DKMT Eurorégió születésének évében – 58 eurorégió volt tagja az AEBR-nek,⁷ de ezek mellett közel 50 további olyan eurorégiót/határmenti kezdeményezést ismerünk amely létezik, működik de nem tagja az AEBR-nek.⁸ Egy a több mint száz eurorégió azt jelenti, hogy egyre jobban erősödik az ún. euroregionális szemlélet, amely a jövő Európáját nemcsak a nemzetállamok, hanem az azonos gazdasági érdekelttségű határmenti területekből kialakított „Régiók Európájaként” képzei el.

Az euroregionális szemlélet növekvő súlyát jól mutatja, hogy a határmenti együttműködések támogatása 1987-ben önálló fejezetet kapott az Európai Közösség költségvetésében. Az Európai Közösség – illetve az Európai Unió – a 90-es években két nagyszabású pénzügyi finanszírozási programot dolgozott ki a határmenti együttműködések elősegítésére. Ezek az INTERREG I. (1990–1993) és az INTERREG II. (1994–1999).

Az INTERREG programok párjaként az Európai Unió 1994-ben útjára indította a PHARE CBC (Cross Border Cooperation) programot, amely kifejezetten az EU külső határainál megvalósuló határmenti együttműködések támogatására.⁹ Az AEBR 1990-ben útjára indította az ún. LACE programot (Linkage Assistance and Cooperation for the European Border Regions) 1990–1995. és 1995–2002-es periódusokra.

2. térkép. Eurorégiók Magyarország határai mentén

Forrás: Hardi, Tamás (2007): Euroregions in Hungary. Moravian Geographical Reports. Vol. 15.

A magyarországi rendszerváltás után, különösen az 1990-es évek második felében Magyarország határai mentén számos eurorégió, illetve euroregionális jellegű kezdeményezés alakult meg. A Madridi Konvenció kihirdetése (1997) és a beinduló Phare CBC-programok komoly segítséget adtak ezen folyamat kibontakozásának.¹⁰

2. A Duna–Körös–Maros–Tisza Eurorégió megalakulása

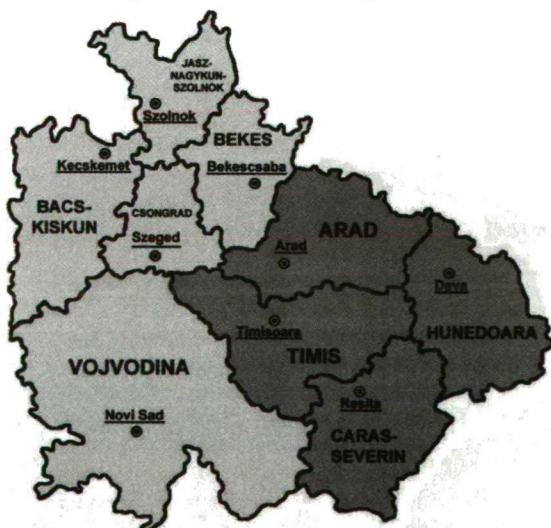
A Duna–Körös–Maros–Tisza Eurorégió (a továbbiakban: DKMT) megalakulásához vezető első aktus 1992-ben történt, amikor a romániai Temes megye és a magyarországi Csongrád megye együttműködési megállapodást kötött. Ezt követte – még szintén ebben az évben – Arad megye és Békés megye együttműködési megállapodása.

1. táblázat. A DKMT fontosabb jellemzői

Ország	Területi egység	Terület (km ²)	Lakosság (ezer fő)
Magyarország	Bács-Kiskun megye	8 362	542
	Békés megye	5 631	407
	Csongrád megye	4 263	438
	Jász-Nagykun-Szolnok megye*	5 607	423
Románia	Arad megye	7 652	507
	Hunyad megye	7 016	547
	Krassó-Szörény megye	8 514	376
	Temes megye	8 692	715
Jugoszlávia	Vajdaság AT	21 506	2013
DKMT		77 243	5968

Forrás: Statisztikai adatok alapján a szerző saját szerkesztése

3. térkép. A DKMT területe megalakulásakor

Forrás: A szerzők szerkesztése

* Jász-Nagykun-Szolnok megye 2003-ban felfüggesztette tagságát.

1994 és 1997 között élénk egyeztető tárgyalások folytak azon román és magyar megyék képviselői között, amelyek fantáziát láttak egy eurorégió létrehozásában. Ekkor kapcsolódott be a tárgyalásokba a jugoszláviai Vajdaság Autonóm Tartomány is.¹¹ Végül a három éves előkészítés meghozta gyümölcsét, magyar részről Bács-Kiskun, Békés, Csongrád, Jász-Nagykun-Szolnok megye, román részről Arad, Krassó-Szörény, Hunyad és Temes megyék, jugoszláv részről Vajdaság Autonóm Tartomány képviselői 1997. november 21-én Szegeden aláírták az együttműködés hivatalos alapokmányát,¹² mely az alábbi célokat tűzte ki:¹³

1. A gazdasági kapcsolatok területén
 - A résztvevők gazdasági lehetőségeire épülő közös programok kidolgozása.
 - Közös információs rendszer kialakítása és felhasználása.
 - A gazdasági kamarák együttműködésének elősegítése és ösztönzése.
 - A bankszektor és mezőgazdasági együttműködés szorgalmazása.
 - A harmadik piacon való közös, gazdasági és pénzügyi fellépés megvalósítása.
2. Az infrastruktúra és a közlekedésfejlesztés terén
 - Kapcsolatok bővítése,
 - Új határátkelők nyitása,
 - A levegő, a talaj és folyók közös védelmi rendszerének kialakítása.
3. Az idegenforgalom terén
 - Az idegenforgalom közös fejlesztése,
 - A PR és marketing tevékenység összehangolása.
4. A humán erőforrások terén
 - Az egyetemek, kutatási központok, szakoktatási intézmények közötti együttműködés,
 - Közös kulturális és művészeti programok,
 - Civil együttműködés megteremtése,
 - A kisebbségi jogok érvényesülésének elősegítése,
 - Az egészségügyi, szociális ellátás összekapcsolható és fejleszthető területeinek közös feltárása,
 - Regionális sportrendezvények szervezése.

Mint a fentebbi részletes felsorolásból látható a DKMT a célok komoly skáláját fogalmazta meg ön maga számára.¹⁴ A fenti célokkal létrehozott DKMT Eurorégió fontosabb adatait (terület és lakosság) foglaltuk össze az alábbi táblázatban.

3. A DKMT Eurorégió tevékenysége 1997–2001 között

3.1. A szervezeti felépítés kialakítása

A DKMT irányító testülete az Elnökök Fóruma amely az eurorégióban résztvevő közigazgatási egységek vezetőiből (Magyarország esetében a megyei közgyűlések elnökei, Románia esetében a megyei tanácsok elnökei) áll. Ezek a vezetők rotációs rendszerben egy-egy évig töltik be a soros elnöki tiszteket. Az első soros elnök – 1998-ban – Lehmann István a Csongrád megyei közgyűlés elnöke volt.¹⁵

Az Elnökök Fórumának első ülésére 1998. február 13-án került sor Szegeden, melyen döntés született a működési szabályzatról, az 1998 évi munkatervről, és a stratégiai program elkészítésének megindításáról.

Az Elnökök Fórumának második ülésén (Újvidék, 1998. március 20.), megállapodtak az Eurotrio című magazin elindításáról, mely három nyelven tájékoztat a régió eseményeiről.

1999 márciusában került sor az Elnökök Fórumának harmadik ülésére Temesvárot, melyen az alábbi három fontos döntést hozta

1. Létrehozta négy munkacsoportot (gazdaság, területfejlesztés, humán, külügy).
2. Felállítottak egy közös pénzalapot. A közös pénzalap a tagok által befizetett összegből keletkezik, a döntés értelmében lakosságszám \times 0,04 euro-t kell befizetnie egy-egy területi egységnek.
3. Elhatározták egy DKMT Iroda felállítását.

A DKMT Közösségi Kezdeményezések Irodáját Szegeden nyitották meg 2000. május 27-én, ez adminisztrációs központ szerepét tölti be, szervezetileg az Elnökök Fóruma közvetlen irányítása alá tartozik.¹⁶ Fő feladatait az alábbiakban határozták meg:

- Koordinálja az Elnökök Fóruma üléseit.
- Közreműködik a munkadokumentumok elkészítésében.
- Állandó kapcsolatot tart a régiókkal.
- Biztosítja a folyamatos információáramlást.
- Kapcsolatot épít más regionális együttműködésekkel.
- Figyelemmel kíséri az EU különféle programjait és az Elnökök Fóruma döntése alapján pályázatokat készít és projektek megvalósítását szervezi.
- Kezdeményezi és bonyolítja a közös rendezvényeket.

3.2. A DKMT-Eurorégió eredményei működésének első négy évében (1997–2001)

Az alapító okiratban megfogalmazott célok közül az első négy évben – azaz 1997 és 2001 között – közül az alábbiak valósultak meg:¹⁷

- 1998-tól kezdődően minden év utolsó hetében megrendezésre kerül az Eurorégió Napja Kübekházában, a magyar–román–jugoszláv hármashatárnál.
- Hivatalos lap indult magyar, román és szerb nyelven Eurotrió, címmel (később a cím Eurorégióra változott). A lap a régióban történő eseményeket, a régiót érintő terveket, fejlesztési lehetőségeket jeleníti meg, három nyelven, úgymint magyar, román és szerb.
- Létrejött Szeged székhellyel a térség agrárgazdasági kooperációját elősegítő Dél-Alföldi Agrobio Innovációs Centrum.
- 1997-ben a Magyar Rádió Szegedi Studiója és a Temesvári Rádió „Európa a levegőben” címmel kétnyelvű (magyar és román) rádióadásokat indított.
- 2000. október 20-án Orbán Viktor magyar és Mugur Isaescu román kormányfő közösen avatta fel a Kiszombor-Csanád közötti új magyar-román határátkelő helyet.

A tanulmányunkban vizsgált időszak legfontosabb eredményének azt kell tekintenünk, hogy az Elnökök Fóruma 2001. május 27-én jóváhagyta a DKMT Eurorégió Stratégiai Tervét. Az elfogadott stratégiai terv egy bevezető részből és hat alprogramból áll.

A „Bevezető”-ben a szerzők kifejtik, hogy a stratégia terv megalkotása és elfogadása azért volt fontos, hogy a DKMT-t Eurorégió alkalmassá váljon arra, hogy sikerrel pályázhasson az Európai Unió támogatási források elnyerésére. De ehhez szükség van az együttműködés szervezetének, tevékenységének olyan átalakítására, hogy kapcsolódhasson az Európai Unió szervezeteihez, azok gondolkodásmódjához, működési mechanizmusához.¹⁸

Egy másik fontos célja a stratégiai tervnek, hogy kialakítson egy széles személyi kört, amely a közös programok megvalósításán munkálkodik, tagjai tartják egymással a kapcsolatot, részt vesznek egy közös tanulási folyamatban. Ugyancsak a stratégiai terv célja, hogy az eurorégió céljait egy kommunikációs program keretében megismertessék a térség lakosságával, és így hozzájáruljanak a régiótudat kialakulásához.

Az első alprogram¹⁹ a DKMT Eurorégió szervezetének, működési módjának kialakításáról szól. Az eurorégió keretein belül magyar megyék, román megyék és a Vajdaság működik együtt. Ez nyugat-európai mércével mérve egy határ menti információs és konzultatív fórum. De nem vesznek részt közvetlenül a szervezet munkájában a térség nagyvárosai. Ez egy olyan hiányosság – mondja a stratégiai terv –, amelyre előbb-utóbb megoldást kell találni.

Szintén fontos feladat az állandó titkárságon (más néven: A DKMT Közösségi Kezdeményezések Irodája) dolgozó szakemberek létszámának növelése, hogy a titkárság alkalmas legyen a projektek előkészítésére, pályázásra, szakértői munkára, koordinálásra. Ha ezt sikerül megoldani, akkor a DKMT Eurorégió szerepet kaphat az Európai Unió olyan programjaiban, mint az INTERREG III. vagy a PHARE CBC.²⁰

A második alprogram²¹ a három ország közigazgatási szervezeteinek együttműködéséről szól. Az első feladat, hogy kölcsönösen megismerjék egymás közigazgatási rendszerét, a hasonlóságokat és különbségeket. Az eurorégióon belüli közigazgatási együttműködés fejlesztése része egy tanulási folyamatnak, amelynek során a köztisztviselők és a választott vezetők az Európai Unió belső rendjét, követelményeit, jogrendjét is mindinkább megismerik. Ennek érdekében az eurorégió közös intenzív képzéseket, tanulmányutakat, konferenciákat kíván szervezni.

A harmadik alprogram²² a korábban elkészült fejlesztési tervek, koncepciók összehangolását tűzi ki célul. Mind Magyarországon, mind Romániában működnek tervezési-statisztikai régiók, amelyeket az Európai Unió sugallatára hoztak létre, Magyarországon 1996-ban, Romániában 1998-ban. A DKMT eurorégióban részt vevő három magyar megye – Csongrád, Bács-Kiskun, Békés – alkotja a Dél-Magyarországi régiót. Míg A DKMT eurorégióban részt vevő négy román megye az ún. Nyugat (West) régiót alkotja Románián belül. Így lehetségessé válik, hogy a DKMT Eurorégió keretei között egyeztessék a Dél-Magyarországi Régió és a román Nyugat Régió fejlesztési koncepcióit.

A negyedik alprogram²³ tartalmazza az eurorégió kommunikációs célkitűzéseit. Ki mondja, hogy a határon átnyúló együttműködés elveit, eseményeit, indokait, jövőképét, szemléletét meg kell ismertetni a lakosság legszélesebb rétegeivel. Ehhez sokféle írott és elektronikus média bevonására van szükség.

Az ötödik alprogram²⁴ az együttműködés kapcsolati hálózatának kiépítéséről szól. A határokon átnyúló együttműködés csak akkor lehet sikeres, ha széleskörű személyi kapcsolatok alakulnak ki a helyi politikai elitek között.

A hatodik alprogram²⁵ a pénzügyi források megszerzésének módjával foglalkozik. Kifejti, hogy az Európai Unió pénzügyi segítséget nyújt a regionális különbségek csökkentésére, az elmaradott területek felzárkóztatására. De ehhez csak akkor férhetnek hozzá ezek a területek ha megfelelő saját erőt mutatnak fel, ezért szükséges a DKMT saját erőforrások feltárása is.

A Stratégiai Tervet ismeretében kijelenthetjük, hogy egy igen komoly színvonalú tervet sikerült a régió szervezőinek megalkotnia. De mint tudjuk „a puding próbája az evés”, azaz kérdéses, hogy a Stratégiai Tervben megfogalmazott feladatok és programok milyen hatékonysággal valósulnak meg a mindennapi gyakorlatban. A stratégia végrehajtása során felmerülő problémák nagyságát jól mutatja, hogy Jász-Nagykun-Szolnok megye 2003-ban felfüggesztette DKMT tagságát.

4. Konklúziók

A DKMT Eurorégió döntően a történelmi Bácska és Bánát (Bánság) területére terjed ki, némi megszorítással azt mondhatjuk, hogy az egykori Délvidék éled újjá a DKMT keretei között.²⁶ Az 1997-ben megszületett DKMT Eurorégió tagjai működésük első négy évében (1997–2001) jelentős sikereket könyvelhettek el az eurorégió szervezésében. Kialakították a működés szervezeti kereteit, felállítottak egy állandó Titkárságot és ami a legfontosabb megalkották és elfogadták a Stratégiai Tervet, amelyben sikerült lefektetniük a határokon átnyúló együttműködések megfelelő irányvonalait.

Sajnos negatívumokról is be kell számolnunk. Elsősorban arról, hogy a jugoszláviai politikai és gazdasági helyzet miatt – miközben a román-magyar együttműködés zökkenőmentesen alakult – az eurorégió harmadik tagja a Vajdaság szinte csak jelképes szereplője volt az eurorégióknak.²⁷ Jól mutatja a probléma súlyosságát, hogy a Stratégiai Terv készítésébe a megelőző időszak jugoszláviai viszonyai – gondolunk itt elsősorban a „koszovói háborúra”, illetve a NATO-val vívott háborúra –, nem vonták be a vajdasági partnereket, a tervet közreadó kötetben is csak magyar, román és angol nyelven szerepel a szöveg.

Bár azt is meg kell jegyeznünk, hogy a Vajdaság mint hivatalos partner kiesését bizonyos mértékben pótolja az a szerep, amelyet a jugoszláv tőke játszik a Dél-Alföld és különösen Szeged gazdasági életében. Szeged gyakorlatilag a magyarországi jugoszláv befektetések fellegvárává vált.²⁸

Összefoglalva azt mondhatjuk, hogy 2001-ben úgy nézett ki, hogy a negatívumok ellenére volt esély arra, hogy a Duna–Körös–Maros–Tisza Eurorégió, hasonlóan Nyugat-Európai „testvéreihez”, „növekedés szigetévé” váljon a magyar–román–jugoszláv hármashatár mentén. Az összeegyeztethetetlen kompetenciák, a centralizált irányítás béklyói azonban nem teszik lehetővé még, az eurorégió teljes értékű működését – amit egy éppen készülő másik tanulmány keretei között fejtünk majd ki.

JEGYZETEK

1. A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására (VIKEK) és az MTA Regionális Tudományos Bizottságának Régiótörténeti Kutatások Albizottsága egymással szorosan kooperálva pontosan ezen viták generálására indította útjára a „Régiótörténeti Kutatások Konferencia-sorozatot”, melynek első ülésére 2009 decemberében került sor. Ezen az ülésen a Bánság mint történeti régió problematikáját vitatták meg a résztvevők. Az ott elhangzott előadások írásos anyagát a Közép-Európai Közlemények No. 9-es száma közölte. Az azóta eltelt időben kettő újabb régiótörténeti kutatások konferenciára (2010-ben a Felvidék, 2011-ben a Vajdaság volt a megvizsgált régió) került sor, bővebben lásd a VIKEK honlapját www.vikek.hu
2. A Délvidék mint régió történetéről lásd Gulyás László (2006): A Délvidék fejlődésének főbb csomópontjai és tendenciái. Kókai Sándor szerk. (2006): A Délvidék történeti földrajza konferencia. Nyíregyháza. 55–68. old. A Délvidéknek 1920-ban a jugoszláv államhoz került részét Vajdaságnak nevezzük, ezen terület fejlődéséről lásd: Nagy Imre szerk. (2007): Vajdaság. A Kárpát-medence régiói 7. Dialóg-Campus. Pécs-Budapest; Gulyás László (2005): Két régió – Felvidék és Vajdaság – sorsa az Osztrák–Magyar Monarchiától napjainkig. Hazai Térségfejlesztő Rt. Budapest.
3. Éger György (2000): Regionalizmus, határok és kisebbségek Kelet-Közép-Európában. Budapest. Osiris Kiadó.
4. Rechnitzer János (1999): Elválaszt és összeköt – A határ. MTA RKK Pécs–Győr.
5. Lásd erről bővebben Horváth Gyula (1998): Európai regionális politika. Dialóg Campus. Budapest–Pécs.
6. A Közép-Kelet-Európában megszülető eurorégiókról és határon átnyúló együttműködésekről lásd Illés Iván (2002): Közép- és Délkelet-Európa az ezredfordulón. Dialóg Campus. Budapest–Pécs.

7. LACE Kézikönyv (1997). Gyakorlati útmutató a határokon átnyúló együttműködésekhez. Association of European Border Regions.
8. Rechnitzer János (1999) 19. old.
9. Erről bővebben lásd LACE Kézikönyv (1997) 44–45. old.
10. Hardi Tamás (2004): Az államhatárokon átnyúló régiók formálódása. Magyar Tudomány 2004. 9. 991–1001. old.
11. A szerb–magyar határon átnyúló egyéb formákban történő együttműködésekéről l. Nagy Imre (2007): Együttműködésen alapuló területi tervezés és területfejlesztés Magyarország és a Vajdaság határ régiójában. I. m. Timár Judit szerk. (2007): Határkonstrukciók magyar–szerb vizsgálatok tükrében. MTA RKK Alföldi Tudományos Intézet Békéscsabai Osztály. Békéscsaba. 22–31. old.
12. A DKMT megalakulásáról lásd Nagy Imre–Dancs László–Hajdú Zoltán–Kugler József–Szörényiné Kukorelli Irén (2000): Hungary's seven border regions. Journal of Borderlands Studies, 15. 251–254. old; Nagy Imre (2001): Cross-Border Cooperation in the Border Region of the Southern Great Plain of Hungary. Pécs: Centre for Regional Studies, 2001.
13. Az „Alapító okirat”-ot teljes terjedelmében közli Mészáros Rezső szerk. (1999): Csongrád megye. Helyzetkép az ezredfordulón. Szeged.
14. Nagy Imre (2002): The Danube–Cris–Mures–Tisza Euroregion and its role in the development of Hungarian–Yugoslavian–Romanian triple border zone. = Regional Contact, 2002. 16. 79–92. old; Gulyás László (2004): A Duna–Körös–Maros–Tisza Eurorégió rövid története 1997–2004. Múzeumi Kutatások Csongrád Megyében. 2004. évi Évkönyv. 5–14. old. Szeged.
15. DKMT honlap.
16. Nagy Imre–Csókási Eszter (2004): A DKMT eurorégió szerepe a magyar–román–szerbia–montenegrói hármas határ menti együttműködésben. I. m.: Nagy I., Kugler J. szerk. (2004): Lehet-e három arca e tájnak? Tanulmányok a délkeleti határ régió újrászerveződő kapcsolatairól. Békéscsaba–Pécs: MTA Regionális Kutatások Központja. 159–176. old.
17. Gulyás László (2000) Eurorégiós együttműködések tapasztalatai. SZTE-SZÉF Tudományos Közlemények 21. Szeged. 26–39. old.
18. Stratégiai Terv 4–6. old.
19. Stratégiai Terv 7–17. old.
20. Ezekről bővebben a már többször idézett „LACE kézikönyv”-et.
21. Stratégiai Terv 18–59. old.
22. Stratégiai Terv 60–69. old.
23. Stratégiai Terv 70–88. old.
24. Stratégiai Terv 89–112. old.
25. Stratégiai Terv 113–133. old.
26. Baranyi Béla: A határmentiség dimenziói. Dialóg-Campus. Budapest–Pécs. 2004. 238–239. old.
27. Gulyás László (2003): A DKMT Eurorégió gyenge pontja, avagy a Vajdaság gazdasági életének főbb jellemzői. SZTE-SZÉF Tudományos Közlemények 24. Szeged. 31–36. old.
28. Erről bővebben lásd Szónokyné Ancsin Gabriella: A jugoszláv működő tőke a Dél-Alföldön. Szeged. 2001.

FELHASZNÁLT IRODALOM

a) Szakirodalom

- Baranyi Béla (2004): A határmentiség dimenziói. Dialóg-Campus. Budapest–Pécs.
- Borko, Henryk (2001): Paneuropean Economic Cooperation and its Implications for the Crossborder Economic Cooperation of Poland and Ukraine and Belarus. School of Economics Center of International Production Cooperation, Warsaw. Lengyel térkép
- Éger György (2000): Regionalizmus, határok és kisebbségek Kelet-Közép-Európában. Budapest. Osiris Kiadó.
- Gulyás László (2000) Eurorégiós együttműködések tapasztalatai. SZTE-SZÉF Tudományos Közlemények 21. Szeged.
- Gulyás László (2003): A DKMT Eurorégió gyenge pontja, avagy a Vajdaság gazdasági életének főbb jellemzői. SZTE-SZÉF Tudományos Közlemények 24. Szeged. 31–36. old.

- Gulyás László (2004): A Duna–Körös–Maros–Tisza Eurorégió rövid története 1997–2004. Múzeumi Kutatások Csongrád Megyében. 2004. évi Évkönyv. 5–14. old. Szeged.
- Gulyás László (2005): Két régió – Felvidék és Vajdaság – sorsa az Osztrák–Magyar Monarchiától napjainkig. Hazai Térségfejlesztő Rt. Budapest.
- Gulyás László (2006): A Délvidék fejlődésének főbb csomópontjai és tendenciái. Kókai Sándor szerk. (2006): A Délvidék történeti földrajza konferencia. Nyíregyháza. 55–68. old.
- Hardi Tamás (2004): Az államhatárokon átnyúló régiók formálódása. Magyar Tudomány 2004. 9. 991–1001. old.
- Hardi, Tamás (2007): Euroregions in Hungary. Moravian Geographical Reports. Vol. 15. 32–42. old.
- Horváth Gyula (1998): Európai regionális politika. Dialóg Campus. Budapest–Pécs.
- Illés Iván (2002): Közép- és Délkelet-Európa az ezredfordulón. Dialóg Campus. Budapest–Pécs.
- LACE Kézikönyv (1997). Gyakorlati útmutató a határokon átnyúló együttműködésekhez. Association of European Border Regions.
- Mészáros Rezső szerk. (1999): Csongrád megye. Helyzetkép az ezredfordulón. Szeged.
- Nagy Imre–Dancs László–Hajdú Zoltán–Kugler József–Szörényiné Kukorelli Irén (2000): Hungary's seven border regions. Journal of Borderlands Studies, 15. 1. 251–254. old.
- Nagy Imre (2001): Cross-Border Cooperation in the Border Region of the Southern Great Plain of Hungary. Pécs. Centre for Regional Studies.
- Nagy Imre (2002): The Danube–Cris–Mures–Tisza Euroregion and its role in the development of Hungarian–Yugoslavian–Romanian triple border zone. Regional Contact, 2002. 16. 79–92. p.
- Nagy Imre–Csókási Eszter (2004): A DKMT eurorégió szerepe a magyar–román–szerbia–montenegrói hármas határ menti együttműködésben. I. m.: Nagy Imre–Kugler József szerk. (2004): Lehet-e három arca e tájnak? Tanulmányok a délkeleti határregió újrászerveződő kapcsolatairól. Békéscsaba–Pécs: MTA Regionális Kutatások Központja, 2004. 159–176. old.
- Nagy Imre szerk. (2007/a): Vajdaság. A Kárpát-medence régiói 7. Dialóg-Campus. Pécs–Budapest.
- Nagy Imre (2007/b): Együttműködésen alapuló területi tervezés és területfejlesztés Magyarország és a Vajdaság határregiójában. I. m. Timár Judit szerk. (2007) 22–31. old.
- Pál Ágnes (2004): Duna–Körös–Maros–Tisza Eurorégió kialakulása, Földtani Kutatás XLI. évfolyam 3–4. szám 41–45. old.
- Rechnitzer János (1999): Elválaszt és összeköt – A határ. MTA RKK Pécs–Győr.
- Timár Judit szerk. (2007): Határkonstrukciók magyar–szerb vizsgálatok tükrében. MTA RKK Alföldi Tudományos Intézet Békéscsabai Osztály. Békéscsaba.

b) További források

- A DKMT Eurorégió stratégiai terve (2001). Szeged.
A DKMT honlapja: www.dkmt.hu